

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 219/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kaasun saatavuudesta elintarviketeollisuudessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Arto Satonen /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 219/2022 vp:

Voidaanko saatavuuden turvaamisen perusteella antaa investointitukia siirtymäajaksi myös ei-uusiutuville energiamuodoille, kun ne korvaavat Venäjältä tulevan tuontienergian ja

voivatko lupaviranomaiset priorisoida kriittisten peruselintarvikkeiden saatavuutta turvaavien investointien lupamenettelyjä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Valtioneuvoston päätöksen huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) kohdan 7.4 mukaisesti toimiva elintarvikahuolto on yhteiskunnan elintärkeä toiminto. Päätös korostaa, että kotimaassa toimiva elintarviketeollisuus ja joustava päivittäistavarahuolto turvataan varmistamalla markkinoiden toimintaedellytykset vakavien häiriöiden ja poikkeusolojen varalta. Lisäksi päätös painottaa, että elintarvikahuolto on riippuvainen muista huoltovarmuuskriittisistä toiminnoista, kuten raaka-aineiden tuotannosta, energian saannista, tietojärjestelmistä sekä viestintäverkoista ja palveluista, maksuliikennejärjestelmistä, kotimaisista ja kansainvälisistä kuljetuksista sekä vesihuoltopalveluista.

Maakaasuhäiriöihin varautumisesta vastaavat ensisijaisesti teollisuusalan toimijat itse. Elintarvikahuolto on yhteiskunnan elintärkeänä toimintona maakaasun toimituksissa keskeinen asiakas. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa on pyrittävä varmistamaan maakaasusta riippuvaisten alan toimipaikkojen toimitusvarmuus mahdollisimman hyvin myös kaasumarkkinoiden häiriöissä.

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi 7.4.2022 pidetyssä kokouksessa toimenpiteitä suuren kokoluokan LNG-terminaalilaivan vuokraamiseksi yhteistyössä Viron kanssa. Terminaalilaivan vuokraus mahdollistaa Suomen irtautumisen venäläisen putkikaasun riippuvuudesta. Työ- ja elinkeinoministeriö jatkaa yhteistyössä valtiovarainministeriön ja Viron energia-asioista vastaavan ministeriön kanssa LNG-terminaalilaivan vuokrauksen valmistelua ja tuo

nopealla aikataululla vuokrausesityksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjattavaksi. Työ- ja elinkeinoministeriö on todennut, että ainoa tapa varmistaa nopeasti irtautuminen venäläisen putkikaasun riippuvuudesta, on vuokrata riittävän suuren kokoluokan LNG-terminaali-laiva, joka sijoitettaisiin Suomen rannikolle maakaasun siirtoverkon välittömään läheisyyteen. Laiva on tärkeä saada käyttöön jo ensi talveksi mahdollisimman suurella varmuudella. Hanke on edennyt tähän mennessä suunnitellulla tavalla.

Suomessa myönnettäviä valtiontukia ohjaa kansallisen lainsäädännön lisäksi EU:n valtiontukisääntely. Lähtökohtana EU-alueella on se, että valtiontuet ovat pääsääntöisesti kiellettyjä tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällaisia poikkeuksia ovat sellaiset tuet, joilla pyritään saavuttamaan yleisesti hyväksi katsottuja tavoitteita, kuten ympäristönsuojelu tai tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistäminen. Energiatuen valtiontukisääntely perustuu yleiseen ryhmäpoikkeusasetukseen ja joiltain osin ympäristö- ja energiatuen suuntaviivoihin. Yleinen ryhmäpoikkeusasetus sallii tuet tietyin rajauksin esimerkiksi uusiutuvan energian sekä energiatehokkuuden edistämiseen. Asetuksen määritelmien mukaan 'uusiutuvilla energialähteillä' tarkoitetaan seuraavia uusiutuvia, muita kuin fossiilisia energialähteitä: tuuli- ja aurinkoenergia, ilmalämpöenergia, geoterminen ja hydroterminen energia, valtamerienergia, vesivoima, biomassa, kaatopaikoilla ja jätevedenpuhdistamoissa syntyvä kaasu ja biokaasut. Lisäksi komission valtiontukisääntely edellyttää yleisesti sitä, että tuilla on hankkeen käynnistävä vaikutus eli tukea voidaan myöntää ainoastaan sellaisille investoinneille, jotka eivät toteutuisi ilman tukea. Uusiutuvan energian lisäämisen ja energiatehokkuuden parantamisen lisäksi energiatuen tavoitteena on kaupallistaa uutta energiateknologiaa. Investoinnit, jotka kohdistuvat fossiilisiin energialähteisiin, eivät edistä näitä edellä mainittuja tavoitteita, eivätkä siten ole nykyisen energiatukiasetuksen (1098/2017) mukaisia.

Muusta EU:n valtiontukisääntelystä poiketen, niin sanottuja de minimis -tukia voidaan myöntää vapaammin. Tällaisia tukia voi kuitenkin kokonaisuudessaan myöntää vain 200 000 euroa yritystä kohtien kolmen vuoden aikana, mikä rajoittaa merkittävästi tukimahdollisuuksia. Lisäksi EU:ssa on otettu käyttöön erilaisia poikkeussääntöjä kriisitilanteista johtuen. Tällaisilla määräaikaissäännöillä voidaan lieventää normaalia valtiontukisääntelyä väliaikaisesti ja myös erilaiset kriiseihin liittyvät kustannustuet voivat tulla tällöin kyseeseen. Toistaiseksi tällaisia puitteita ei ole Suomessa energiasektorilla päätetty käyttää, eikä sellaisia tukiohjelmia Suomessa ole käytössä, joista tukea voisi myöntää fossiilisia energialähteitä hyödyntäviin tai niiden käytön mahdollistaviin investointeihin.

Elintarviketeollisuuden tuotantolaitokset voivat toiminnan luonteesta ja kokoluokasta riippuen edellyttää ympäristölupaa tai ilmoituspäätöstä. Ympäristöluvan tai ilmoituksen käsittelevä toimivaltainen viranomainen on laitoksen koosta riippuen valtion ympäristölupaviranomainen (aluehallintovirasto) tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Ympäristölainsäädännössä tai ympäristöluvista ei kategorisesti rajoiteta polttoöljyn käyttöä ajallisesti. Mikäli laitoksen alkuperäi-

sessä ympäristöluvassa tai ilmoituspäätöksessä on huomioitu polttoöljyn käyttö, ei ympäristölupaa tai ilmoitusta todennäköisesti tarvitse muuttaa. Mikäli laitoksen ympäristöluvassa tai ilmoituspäätöksessä ei ole huomioitu polttoöljyn käyttöä, ympäristölupaa tai ilmoitusta on todennäköisesti tarpeen muuttaa. Näissäkin tapauksissa ympäristönlainsäädännön poikkeuksellisia tilanteita koskeva sääntely antaa mahdollisuuden aloittaa polttoöljyn käyttö jo ennen ympäristöluvan tai ilmoituksen muuttamista. Kyseiset poikkeukselliset tilanteet edellyttävät laitosten valvontaviranomaisilta tapauskohtaista harkintaa. Ympäristöministeriö on ohjeistanut valvontaviranomaisia toiminnasta vakavissa maakaasun saatavuushäiriöissä 4.3.2022 päivätyllä muistiolla. Muistiossa korostetaan muun muassa valvontaviranomaisten kokonaisvaltaista harkintaa sekä asioiden mahdollisimman joustavaa ja tehokasta käsittelyä.

Valtion ja kuntien ympäristölupaviranomaiset voivat oman harkintansa mukaisesti priorisoida käsittelyssään olevia lupahakemuksia. Tämä koskee myös mahdollisia polttoöljyn käyttöönoton vuoksi tarvittavia ympäristöluvan muutoksia. Lisäksi valtion ympäristöviranomaisten tulostavoituksissa priorisoidaan jo tällä hetkellä investointeja koskevia hankkeita. Hallituksen kehysriihessä keuhällä 2022 kirjattiin: ”Valmistellaan ehdotus ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain muuttamiseksi siten, että tiettyjä vihreän siirtymän investointeja koskevien ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisten lupahakemusten käsittely saisi määrääkaikaisesti 2022-2025 etusijan aluehallintovirastojen lupa-asioiden käsittelyssä. Aluehallintovirasto antaisi etusijan DNSH (Do no significant harm) -periaatteen huomioioille uusiutuvan energian, vähähiilisen vedyn valmistuksen, hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen sekä akkuklusterin hankkeille.” Tämä valmistelu on käynnissä ympäristöministeriössä.

Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005, jäljempänä kemikaaliturvallisuuslaki) tarkoituksena on ehkäistä ja torjua vaarallisten kemikaalien sekä räjähteiden valmistuksesta, käytöstä, siirrosta, varastoinnista, säilytyksestä ja muusta käsittelystä aiheutuvia henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahinkoja sekä edistää yleistä turvallisuutta. Toiminnanharjoittaja vastaa kemikaaliturvallisuuslain mukaan ensisijaisesti toiminnan turvallisuudesta. Elintarviketeollisuuden tuotantolaitokset voivat toiminnan luonteesta ja kokoluokasta riippuen edellyttää kemikaaliturvallisuuslupaa tai ilmoituspäätöstä. Kemikaaliturvallisuusluvan tai ilmoituksen käsittelevä toimivaltainen viranomainen on laitoksen koosta riippuen Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) tai pelastusviranomainen. Vaarallisen kemikaalin vähäistä teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain tekemällä siitä ilmoituksen pelastusviranomaiselle, joka tekee asiassa päätöksen.

Energialähteen muuttaminen voi vaikuttaa toiminnanharjoittajan (hakijan) toiminnan laajuuteen ja lisätä lupavelvoitteita. Mikäli kyseessä on esimerkiksi turvallisuuden kannalta vaativin tuotantolaitos, ns. EU:n Seveso-laitos, edellytetään muun ohella perusteellisia ja kattavia selvityksiä siitä, miten tuotantolaitoksen johtamisjärjestelmä ja toiminta täyttävät lain vaatimukset. Laissa ja alemman asteisissa asetuksissa on myös säädetty luvan käsittelyaikaan ja aikataulutukseen vai-

kuttavia toimenpiteitä, jotka on tehtävä ennen luvan myöntämistä. Lainsäädännöstä tulee velvoitteita koskien käsittelyaikoja hakemuksen kuuluttamiselle sekä lausuntojen ja mielipiteiden pyytämiseksi, päätöksen tiedottamiselle ja muutoksen haulle sekä velvoitteita viranomaisen käyttöönottotarkastukselle ennen käyttöönottoa ja toiminnan aloitusta.

Kemikaaliturvallisuuslaissa ei ole säädetty poikkeuksista lupa- tai ilmoituskäsittelyn nopeuttamiseksi. Tukes voi lain puitteissa priorisoida sille annettuja tehtäviä. Tukes käsittelee hakemukset käsittelyaikojen mukaan ja pyrkii huomioimaan asiakkaan aikataulun. Tukes pyrkii lupakäsittelyssä vaikuttamaan niihin seikkoihin, joita se oman toimintansa kautta voi nopeuttaa. Tukes on lisäksi tämän vuoden maaliskuussa tiedottanut ja muistuttanut toiminnanharjoittajia lupamenettelyistä varaenergiamuotojen käyttöönottoa suunniteltaessa.

Energialähteen muuttaminen voi vaikuttaa hakijan toiminnan laajuuteen ja lisätä lupavelvoitteita. Uuden energialähteen käyttöönotto saattaa usein edellyttää useiden lakien mukaisia lupia tai ilmoituksia. Lupa- ja valvontaviranomaisten yhteistyö asiassa on tärkeää ja viranomaisten välillä tehdään tiivistä yhteistyötä. Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa tilannetta.

Helsingissä 19.5.2022

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

VN/13124/2022-TEM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: